

SOOL

Specialisme Ouderengeneeskunde Opleiding Leiden

**Culturele verschillen in ouderengeneeskunde
en opleiden in de ouderengeneeskunde**

Terugblik Tanger, Marokko 7-11 maart 2019

Marhba in Marokko!

20-jarig bestaan opleiding

Een opleidersdriedaagse in Marokko – een bijzondere uitstap voor de opleiding. De aanleiding is het 20-jarig bestaan van de opleiding in 2018. Bij de voorbereidingen bleek er behoefte aan een programma aan interculturele zorg en opleiden van interculturele zorgverleners. Dankzij contacten met stichting AMAN (Associatie Marokkaanse Artsen Nederland) bleek het heel goed mogelijk dit te organiseren in een van de thuislanden van niet-westerse ouderen in Nederland, namelijk Marokko.

Het bijwonen van het symposium over dit onderwerp in Marokko gaf een extra dimensie aan de inhoud: de hartelijkheid, de benadering van de (ouderen)zorg, maar ook het niet nakomen van afspraken wat vraagt om creatieve oplossingen. De presentaties, de film en de werkbezoeken gaven een beeldende indruk van de beleving van zorg door niet-westerse ouderen en hun naasten.

Naast de inhoud was binding ook een grote factor deze dagen. De geweldige groep opleiders en staf maakten deze dagen tot een mooie ervaring. Na deze dagen weet iedereen elkaar zeker te vinden op hun vakgebied en daarbuiten.

Iedere patiënt is uniek

Tweeënhalf dag met presentaties over interculturele zorg brachten de opleiders veel bij over zorg voor niet-westerse ouderen. Een 'disclaimer' werd meerdere keren unaniem bevestigd: iedere persoon blijft uniek en heeft zijn eigen opvattingen over religie en zorg, niet-westers of westers. De informatie op dit symposium helpt als Nederlands specialist Ouderengeneeskunde om bij niet-westerse ouderen eerder te begrijpen wat ieder belangrijk vindt en daarbij een beeld te hebben.

Zeer geslaagd en boeiend programma en 'eye opener' om dat in Marokko geïllustreerd te krijgen.

In het zonnetje

Als eerste in dit verslag willen we namens de opleiding de mede-organisatoren Ali Lahdidioui en Fouad Dahbi bedanken voor hun harde werk, toelichtingen, rondleidingen en improvisatievermogen. Zij zijn beiden verbonden aan AMAN, Ali als voorzitter. Ook Said Aoulad-Baktit van Radboud UMC Nijmegen hartelijk dank voor alle organisatie, rondleidingen en hartelijkheid.

Alle organisatoren ongelooflijk bedankt, ik heb heel veel geleerd! Ook over de ontzettend gastvrije Marokkaanse cultuur, geweldig.

Presentaties

- **Opvattingen van Marokkaanse en islamitische ouderen over waardig oud worden, ziekte en waardig sterven**
- **Uitdagingen van dementiezorg in multicultureel Nederland**
- **Praten met Marokkaanse en islamitische ouderen over Advance Care Planning en passende zorg in de laatste levensfase**

Ali Lahdidioui en Fouad Dahbi

'Surinaamse ouderen worden op hun 'oude dag' vaak niet alleen met cultuurverschillen, maar ook met generatieverschillen geconfronteerd.'

'In woorden is pijn heel complex, bijna proza of poëzie. De non-verbale gezichtsuitdrukking en bij pijn zijn echter vrijwel gelijk in alle culturen.'

- **Opvattingen van Surinaamse ouderen over waardig oud worden, ziekte en waardig sterven**
- **Dementiezorg in Suriname**

Christien Boeddha

- **Diagnostiek en behandeling van pijn: is de culturele achtergrond van belang?**

Wilco Achterberg

- **Opvattingen van Marokkaanse en islamitische ouderen over dementie en psychiatrische ziektebeelden**

Zohra Acherrat-Stitou

- **Revalidatiezorg aan ouderen met een niet-westerse migratieachtergrond in Nederland**

Monica van Eijk

- **Communiceren over het revalidatieproces en factoren die daarop van invloed zijn met (familie van) Marokkaanse en islamitische ouderen als de taal een barrière vormt**

Shirin Ghafoerkhan-Jhagru

- **Care for oncology patients in Morocco**

Houssam Haddad

Werkbezoeken in Marokko

Ouderenverzorgingshuis

Een bezoek aan een ouderenverzorgingshuis in Tanger. Meestal zorgt de familie voor haar ouderen, maar voor ouderen die geen familiale zorg en/of inkomen hebben is een tehuis opgericht.

Werkbezoeken Marokko (vervolg)

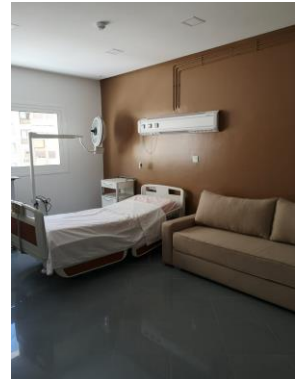
Clinique Assalam en oncologisch centrum

Ook in deze twee organisaties werden we hartelijk ontvangen en rondgeleid. De artsen maakten alle tijd vrij voor de rondleiding. Het werd duidelijk dat de zorg in Marokko financieel wel anders geregeld is dan in Nederland.

'In Morocco there is no advance care planning because patient and family avoid to discuss end of life' – Houssam Haddad oncologisch therapeut Tanger

Werkbezoeken Marokko (vervolg)

Ondanks alle hartelijkheid, toch wat gemengde gevoelens: de oncologische kliniek beschikt over de nieuwste apparatuur, maar als patiënt moet je het wel kunnen betalen...

'Fantastisch georganiseerd, leerzaam, enthousiaste mensen, ontzette genoten. Dankjewel allemaal.'

Documentaire 'Ik heb een dokter in Marokko'

De makers van de documentaire 'Ik heb een dokter in Marokko' waren ook aanwezig tijdens deze driedaagse. Zij deden inspiratie op voor een nieuwe documentaire. Met zijn allen bekeken we de documentaire. De film maakte indruk en er volgde een boeiende discussie:

- 'Wat weet u, wat wilt u?' Als dokter moet je de islamitische patiënt ook alleen kunnen spreken, zonder familie. De patiënt krijgt anders vaak niet de ruimte om zelf te beslissen. De 'sandwich-positie' van de patiënt is lastig, het belang van de patiënt staat voorop maar neem de familie wel ook mee. Patiënt moet regie houden wie daarbij hoort.
- Aanraken in de zorg is in Nederland niet gebruikelijk, de situaties getoond in de documentaire in Marokko zijn veel 'warmer'. Marokkaanse patiënt (m/v) ziet arts als een zoon.
- Houd in gedachten: er zijn heel veel mensen op de wereld die palliatieve sedatie als euthanasie zien.

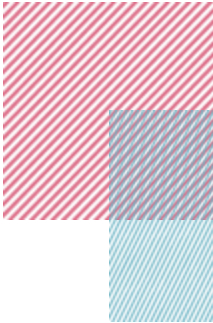
Beeld uit de documentaire

‘Over opleiden’ voor opleiders en docenten

De eerste dagen waren gericht op de culturele invloeden bij niet-westers patiënten en hun kijk op (ouderen)zorg. Een workshop en interactieve lezing over het opleiden van aios moesten de opleiders meer inzicht geven in problematiek en oplossingen bij over- en onderbelasting van aios, en wat er kan spelen bij niet-westerse aios. Verdeeld in twee groepen en twee ruimtes, was de lezing in een bijzondere Marokkaanse inrichting.

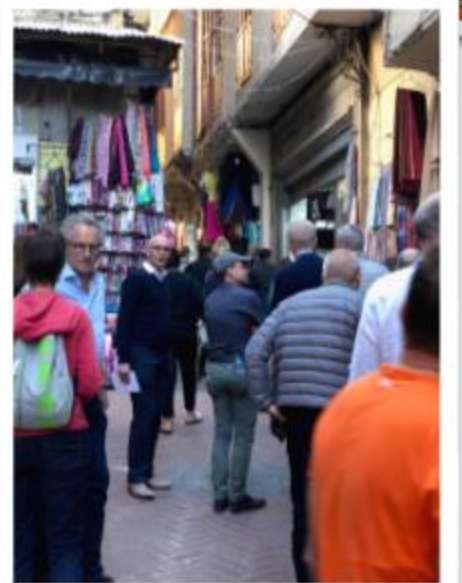
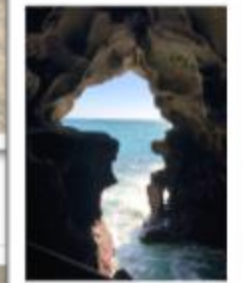
Ook tijd voor netwerken, sociale interactie en genieten
van Marokkaanse cultuur!

'Dinner at the hotel'

Sightseeing

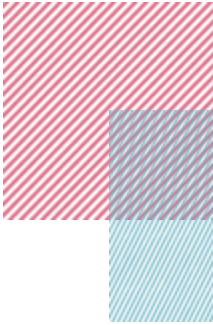
Eten met Fouad ☺

Twee hotelterrassen
om even bij te komen

'Dinner with a view' – spetterende afsluitende avond met muziek en dans

'Allen, bedankt voor de leerzame, leuke en supergezellige dagen.'

'Fantastisch georganiseerd, leerzaam, enthousiaste mensen, ontzettend genoten. Dankjewel allemaal.'

'Woorden schieten tekort bij alle indrukken van deze fantastische studiereis. Saida, Ali en Fouad, heel erg bedankt dat jullie je achtergrond met ons wilden delen.'

'Veel geleerd en ik ben ervan overtuigd dat de ouderenzorg met deze club enthousiaste mensen in goede handen is! Op een goede samenwerking.'

'Wat een geweldige ervaring. Dank allemaal voor de bijdrage aan organisatie, inhoud en zeker ook gezelligheid en saamhorigheid. Ik heb genoten.'

'Het was top! Allen bedankt voor alle bijzondere momenten.'

'Het was heel inspirerend. De praatjes met goede sprekers, en de verzorging.'

Nawoord SOOL – Victor Chel:

'Bedankt voor jullie inzet en inbreng tijdens de presentaties en werkbezoeken. Een mooie betrokken groep opleiders, die elkaar na deze reis nog beter weet te vinden. Een mooiere viering van het 20-jarig jubileum hadden we niet kunnen wensen. Bedankt aan alle aanwezigen en mede-organisatoren!'